Пише: Владимир Вукомановић
субота, 27 новембар 2010 12:30

Приказ књиге Саве Дамјанова, *Порно-литургија архиепископа Саве*, Агора, Зрењанин, 2010.

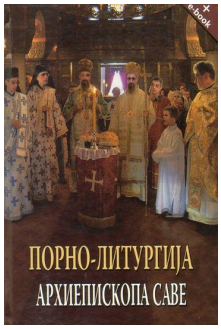

Ново „ремек-делце“ Саве Дамјанова нема, како би аутор рекао, значење „општеполезно и јасно“ – већи део његове *Порно-литургије* је алогичан и у њој није могуће пратити једну нит радње, него се у простору причања преплиће више равни значења. У фантастичном и измаштаном проблесну понекад делићи реалног, који су ту тек да заголицају и на тренутак заведу читаоца да, као што је навикао, почне тражити алегорију, ако већ не може да нађе конкретно значење испричаног, да у причама препозна („)сурову(“) стварност. Али само на тренутак, јер већ у следећем реду долази шамар нелогичности и за ум који жели ма какву, једнозначну, кохерентност – нокаут непревладивих противречности. Аутор тако читаоца гони на (о)смех – неочекиваним нескладом, племенито-вулгарном бесмислицом. Осмех читаоца је и знак одустајања од онога на шта се навикло и пристајања на читање новог и друкчијег. Прича се тек тад отвара – тек пошто нестане цензура разума и појави се смех, који се иначе никако не појављује у фази зачудне намрштености. Јер, како би рекао Бахтин, за време карневала се може живети само по његовим законима, тј. по законима карневалске слободе.

Дамјанов жели ведрину и његова је главна мисија да пише занимљиво и узбудљиво. У том маниру треба тумачити присуство многих заграда и црта.

Дамјанов жели ведрину и његова је главна мисија да пише занимљиво и узбудљиво. У том маниру треба тумачити присуство многих заграда и црта, које су ту да означе уметнуте делове реченица и тако створе утисак непосредности, многих узвичника и упитника, који се могу узети као знак сталног чуђења и изненађености пред оним што се приповеда/дешава. Смех Саве Дамјанова при том није, или макар не жели да буде, ругање (иако, видећемо, није увек тако). Он је виталистичка похвала животу и оном приговору тела који је латентно увек ту и који се најчешће јавља кад није пожељан – кад се осећамо тако узвишени духом. Тај приговор тела се може схватити као негација духа,

међутим, он је пре ту да се дух обнови у сазнању да није câм и да човек јесте не само духовно горе већ и материјално-телесно доле.

У *Порно-литургији* тако ћемо наћи карикатуре и фотомонтаже, изобличена (ружна и лепа) тела, цртеже и фотографије полних органа, слике мушког и женског у једном (било да је реч о женама с брковима и/ли пенисом, мушкарцима са дојкама и вагином). То тело је карневализовано тело, тело које се све претворило у фалус или вагину, ослобођено тело које рађа друго тело, тело које се укршта са другим телима. А без тела, и без по(р)носа тела, без претходне „службе“ телу (и духу) – чини нам се да је то једна од ауторових теза – не може бити ни литургије, тј. службе Богу, и Духу.

Па ипак, и поред све игривости и смеха, тешко да се шест прозних диптиха Саве Дамјанова (које прате предговор и поговор) могу схватити као текстови инфериорни са становишта друштвеног ангажмана. Аутор тако нуди свој, алтерантивни поглед на књижевност, историју и књижевну историју, бунећи се против изгнанства смешног, као и против пароле „пристојност изнад свега“, где је она алиби за „празне реченице што одјекују простачком звеком,/ фабуле и мисли млитаве као стогодишња кита“. Он даје и слику књижевне јавности у којој владају осредњост и удвориштво, у којој су једино пожељне жалопојке, велике теме и мудрозбори.

У *Порно-литургији* тако ћемо наћи карикатуре и фотомонтаже, изобличена (ружна и лепа) тела, цртеже и фотографије полних органа, слике мушког и женског у једном.

С друге стране, говор о друштвеним приликама није заборављен, већ се само назире и учитава тј. не може се применити конкретност алегорије, већ тек неодређена вредност симбола. Осуђен је на неуспех сваки покушај да се нпр. гђа Господин Фалустина, мр Гузица-Шуфнудла и Пиздун Распопович-Прцко, који седе у Парламенту, поистовете с неком од актуелних личности на власти. Међутим, примећујемо да је у тој причи на место које је резервисано за ум дошло оно што најчешће узимамо као његову супротност, што је најмање способно да мисли (или пак има сасвим другачију логику). А што се и тада сличне или исте ствари дешавају у измишљеној новооснованој држави на Марсу (Црвеној планети) коју воде персонификовани полни органи – исте ствари као оне које се нама дешавају сада и овде, пре и онда, после и тамо – то нешто већ може да каже и о (нашој, а можда и свакој) политици. На сличан начин, који је битно другачији од начина других, Дамјанов ће исписати и једну „имаголошку бајку“, у којој се појављују прототипови разних националности (дакако, у карневалском обличју), или се пак осврнути у свом маниру на проблеме феминизма и родне равноправности. Игра ипак, изгледа, није тако безазлена.

У делу Саве Дамјанова лако налазимо трагове гротескног реализма и гротескних слика (литерарних слика и фотографија), амбивалентних и противречних, наказних и ружних са становишта сваке „класичне“ естетике; ту је и карневалски дух народне културе који се огледа у превредновању у окретању света наглавачке (поменута власт у Новој Сербији); мост између Раблеа и овог аутора чине и ерудиција и поигравање цитатношћу. На другом крају налазимо типичне преокупације постмодерне прозе: проблематизацију идентитета (неразлучивост Једног од Другог, те отуда Једно у Свему и Све у Једноме као у *Бајци о човеку и жени*), успостављања, било какве, границе и сл.; ту је и уметност комбиновања, која је за овог аутора главно обележје постмодерног писања. Дамјановљева проза тако настаје у спрези раблеовске разиграности и постмодернистичког сензибилитета, у спрези коју оплођује оригинална ведра маштовитост.

Дамјанов ће исписати и једну „имаголошку бајку“, у којој се појављују прототипови разних националности, или се пак осврнути у свом маниру на проблеме феминизма и родне равноправности.

Дамјанов храбро на себе преузима улогу путујућег комедијанта, лакрдијаша и луде, свестан усуда усамљености у таквом подухвату (још једна сличност са Раблеом). Он се слободно поиграва догмама и општеприхваћеним вредностима указујући на циркус (јавно-)историјског (или онога што називамо историјским).

Тако у његовој прози уместо озбиљног говора који је постао у механичности комичан, добијамо комику озбиљну у својој свежини. Не монотоно звекетање високопарних израза иза ког налазимо празнину, већ разигране фанфаре простаклука који крију пуноћу значења.